

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, доцента,
Абсалямової Яни Вадимівни на дисертацію Скирди Тетяни Сергіївни
«Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів
з міжнародних відносин у професійній підготовці»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
01 Освіта/Педагогіка

1. Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Суттєві соціально-економічні зміни, зумовлені глобалізацією та євроінтеграційними процесами, нині мають місце у різних сферах життєдіяльності українського суспільства і значною мірою зумовлюють докорінні перетворення в системі освіти, спонукаючи до прискорення впровадження освітніх реформ. Європейська вища освіта ґрунтується на засадах свободи пересування, рівного доступу до отримання освіти будь-якого рівня, вільного працевлаштування. За таких умов інтеграції освітнього простору України до Європейського нагальною потребою стає забезпечення академічної мобільності викладачів і студентів.

Державна стратегія реалізації академічної мобільності в Україні регулюється низкою фундаментальних законів та підзаконних актів, таких як Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність, Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Сьогодні однією з необхідних умов самореалізації сучасного фахівця та забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці є сформованість його академічної мобільності. Однак, попри масив теоретичних та прикладних педагогічних досліджень, у вітчизняній теорії та методиці професійної освіти розв'язання комплексної проблеми формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в закладах вищої освіти досі не здійснено.

Актуальним є наукове забезпечення якісної професійної підготовки майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин, стрижнем якої в умовах переосмислення шляхів реформування освітньої галузі стає формування

*Вх 51.12/07
від 13.11.20р.*

готовності до академічної мобільності, що вимагає обґрунтування й розроблення теоретичного й методичного супроводу цього процесу.

З огляду на викладене вище, актуальність теми дисертації Скирди Тетяни Сергіївни «Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин у професійній підготовці», поданої на рецензування, не викликає сумнівів, є надзвичайно актуальною, своєчасною, теоретично і практично значущою.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Автор на належному рівні обґрунтовує наукові положення дисертації. Грамотно застосовує теоретичні та методологічні основи сучасної науки щодо аналізу наукових джерел з проблеми формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин у професійній підготовці. У ході дослідження автором проаналізовано наукові праці з педагогіки, психології, філософії, соціології, економіки, державного управління, що дозволило аргументовано обґрунтувати мету й завдання дослідження, визначити об'єкт та предмет, сформулювати науковий апарат дослідження.

Наукова цінність роботи Скирди Т.С. полягає у тому, що у ході дослідження здійснено комплексний аналіз науково-педагогічних джерел та виокремлено напрями розв'язання визначеної наукової проблеми, уточнено зміст поняттєво-категорійного апарату дослідження. Важливим кваліфікаційним здобутком дисертантки стало удосконалення змісту понять «академічна мобільність бакалаврів із міжнародних відносин», «готовність майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності», «формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин».

Визначення автором особливостей професійної підготовки майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у закладах вищої освіти України та виокремлення науково-методичних засад формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин в освітньому процесі технічного ЗВО стало системоутворювальним фактором організаційно-технологічного й дидактичного порядку. Це дозволило автору впорядкувати й оптимізувати основні

компоненти експериментальної структурно-функціональної моделі формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі їхньої професійної підготовки та експериментальним шляхом перевірити педагогічну доцільність її упровадження в освітній процес технічного ЗВО.

Значимість поданої на рецензування роботи посилюється тим фактом, що вона виконана відповідно до тем науково-дослідних робіт Національного авіаційного університету: «Інноваційні технології оцінювання успішності виконавських умінь студентів ВТНЗ» (№ 72А/12.02.02), «Психолого-педагогічні умови реалізації компетентнісної парадигми освіти у ВТНЗ» (№ 24/12.02.02), а також факультету міжнародних відносин: «Політичні, комунікаційні та регіональні проблеми міжнародних відносин» (№ 76/15.01), «Місце інноваційних комунікацій у формуванні іншомовної компетентності майбутніх фахівців напряму «Міжнародні відносини» (№ 53/15.01.03).

3. Достовірність і наукова новизна одержаних результатів. Автором одержано наступні наукові результати: уперше 1) обґрунтовано структурно-функціональну модель формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці. Модель має шість компонентів (цільовий, компонент методологічного забезпечення, організаційно-правовий, змістово-педагогічний, діагностичний, результативний) і структурно-компонентний склад, що включає мету (формування академічної мобільності у майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки в технічному ЗВО); принципи освіти (доступність усіх видів і форм освітніх послуг; рівність умов для реалізації здібностей і освітніх потреб; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських цінностей; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою й наукою інших країн; безперервність і різноманітність освіти); наукові підходи (системний, компетентнісний, особистісний, діяльнісний, ресурсний); види освіти (формальна, неформальна, інформальна); нормативно-правовий супровід (ЗУ «Про освіту» (2017), ЗУ «Про вищу освіту» (2014); Постанови й інструктивні матеріали КМ України та МОН України, положення про академічну мобільність ЗВО тощо); педагогічні умови (інтернаціоналізація

освітнього середовища технічного ЗВО; формування готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в технічному ЗВО; добір і структурування змісту навчання, підвищення комунікаційної спрямованості освітнього процесу для ефективної іншомовної комунікації; оптимальне поєднання форм та видів академічної мобільності в освітньому процесі технічного ЗВО); види (ступенева, кредитна мобільність); форми (навчання за програмами академічної мобільності); критерії (мотиваційно-ціннісний; знаннєвий; комунікаційний, професійно-діяльнісний; соціально-психологічний), показники та рівні (початковий; середній; достатній; високий) сформованості готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в освітньому процесі технічного ЗВО; результат (досягнута ефективність формування академічної мобільності у майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в технічному ЗВО);

2) визначено структуру готовності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності в освітньому процесі технічного ЗВО (мотиваційна; когнітивна; комунікаційна, професійно-операційна; соціально-психологічна складові); уточнено зміст понять «академічна мобільність бакалаврів із міжнародних відносин», «готовність майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин до академічної мобільності», «формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин»; дістали подальшого розвитку теоретичні та методичні засади професійної підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у ЗВО в частині формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин.

4. Практичне значення результатів дослідження. Автором розроблено й упроваджено навчально-методичний комплекс для викладачів та студентів із формування академічної мобільності, що включає «Методичні рекомендації щодо академічної мобільності студентів у закладах вищої освіти в сучасному просторі» (у співавторстві), навчальну програму та навчально-методичний посібник із факультативного курсу «Академічна мобільність майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин»; укладено практичні розробки для студентів освітньо-

професійної програми «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний бізнес» до проведення занять із вивчення навчальних дисциплін «Іноземна мова», «Друга іноземна мова спеціальності» з включенням змістових модулів з питань академічної мобільності.

Цінним є те, що висновки та результати дисертаційного дослідження можуть бути використані в освітньому процесі технічних і класичних ЗВО, зокрема під час підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Галузі знаць 29 Міжнародні відносини спеціальностей 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії; 292 Міжнародні економічні відносини, 293 Міжнародне право, а також у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у галузі міжнародних відносин.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Національного авіаційного університету, м. Київ (Акт про впровадження від 11 червня 2020 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (Акт про впровадження № 58 від 17.06.2020 р.); Тернопільського національного економічного університету (Акт про впровадження № 126-24/758 від 04 червня 2020 р.), Ужгородського національного університету (Довідка про впровадження від 10 червня 2020 р.), ПВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом (Акт про впровадження № 3336 від 05 червня 2020 р.); ПЗВО «Київський міжнародний університет» (Довідка про впровадження № 141 від 15 червня 2020 р.), Житомирського державного університету імені Івана Франка (Довідка про впровадження № 1/752 від 30 червня 2020 р.).

5. Повнота викладу основних результатів дослідження в наукових фахових виданнях. Основні результати дослідження у достатній кількості відображено у 29 працях, із яких 27 одноосібні: 1 статті в колективній монографії (у співавторстві); 6 статтях у виданнях України, включених у перелік фахових у галузі педагогіки; 1 статті в зарубіжному періодичному виданні; 1 навчально-методичному посібнику, 1 навчальній програмі факультативного курсу; 1 методичних рекомендаціях (у співавторстві), 17 тезах у збірниках матеріалів конференцій, із них 3 – у виданнях іноземних держав. Їхній аналіз дозволяє

стверджувати про повноту викладу автором у працях висунутих здобувачем наукових положень, зроблених висновків та рекомендацій. Також достатнім є ступінь висвітлення результатів на різного рівня наукових конференціях: 11 міжнародних та 6 всеукраїнських.

6. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо кандидатських дисертацій. Робота має чітку структуру: складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку з 326 найменувань використаних джерел, 17 додатків. Загальний обсяг – 330 сторінок. Назва роботи відповідає її меті, змісту та експериментальним дослідженням. Висновки чітко відображають результати наукової діяльності та відповідають поставленим завданням. Список літератури досить повний і свідчить про глибоке і всебічне опрацювання дослідницької проблеми.

У першому розділі автором проаналізовано теоретичні основи формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці: досліджено академічну мобільність як об'єкт міждисциплінарного дослідження, сформульовано поняттєво-категорійний апарат дослідження проблеми формування академічної мобільності студентів, проаналізовано досвід формування академічної мобільності студентів у вітчизняній та зарубіжній освітній практиці, розкрито особливості реалізації програм академічної мобільності у професійній підготовці майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у закладах вищої освіти України.

У другому розділі розкрито науково-методичні засади формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці: доведено, що освітнє середовище закладу вищої освіти є чинником формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин, розкрито сутність формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у контексті болонських реформ, змодельовано складові процесу формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці в технічному закладі вищої освіти.

У третьому розділі викладено перебіг та проаналізовано результати експериментальної перевірки ефективності формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці: розкрито цілі, етапи та методичну базу проведення експериментальної роботи, проаналізовано результати констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту.

Логіка викладу теоретичного та експериментально-дослідного матеріалу відповідає темі дослідження, об'єкту та предмету, меті, чітко окреслює перебіг виконання завдань дослідно-експериментальної роботи. Результати наукового дослідження мають достатнє впровадження у навчально-виховному процесі, апробовані на наукових конференціях, відображені у достатній кількості публікацій.

За обсягом, структурою й змістом дисертаційна робота відповідає вимогам до кандидатських дисертацій та спеціальності, за якою подається до захисту.

Зміст автореферату ідентично відображає основні положення дисертації.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи у цілому позитивно дисертацію Скирди Тетяни Сергіївни, необхідно вказати на деякі міркування, які виникли у процесі рецензування роботи і вимагають окремих пояснень, та висловити певні побажання.

1. Обсяг першого розділу складає 68 сторінок, що дещо перебільшує регламентований обсяг теоретичної частини (до 20 % роботи).

2. Уважаємо, що теоретична частина роботи носить подекуди описовий характер і виклад певних поглядів та визначень науковців потребує певного аналізу та узагальнень з боку здобувача. Як приклад, висловлювання «нам імпонує позиція дослідниці...» Ю. Сергєєвої стосовно академічної мобільності та «нам імпонує аспект досліджуваної проблеми» Б. Кантвелла (с. 56 та 39 відповідно) вимагають аргументації такого ставлення з боку дисертантки.

3. Аналізуючи різні підходи вчених до тлумачення різновидів мобільності, а саме соціальної, професійної, особистісної, академічної (рис. 1.1 с. 46), здобувач робить умовивід, що формування професійно мобільного працівника,

спроможного ефективно реагувати на швидкоплинні зміни у професійній діяльності, буде результативним, якщо до цього долучити потенціал академічної мобільності (с. 50). На нашу думку, в контексті проведеного дослідження на рис. 1.1 варто було зазначити «інтелектуальну мобільність» як інтегративну особистісну якість, що системно поєднує інтелектуальні здібності та особистісні якості, які забезпечують готовність фахівця швидко віднаходити, аналізувати й продуктивно застосовувати зростаючі потоки інформації, продукувати нові ідеї та толерантно сприймати нововведення, оперативно обирати ефективні способи виконання завдань, швидко змінювати види і форми інтелектуальної діяльності (за Г.Е. Міхненко) та є передумовою професійної самореалізації фахівця.

4. У Статті 6 Закону України «Про освіту» визначено 12 основних принципів освіти, які спрямовані на реалізацію системного реформування системи освіти: рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями; незалежність освіти від політичних партій, суспільних і релігійних організацій; науковий, світський характер освіти; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість і прогностичність системи освіти; єдність і наступність системи освіти; безперервність і різноманітність освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті. На думку автора, до основних принципів, на яких ґрунтується формування академічної мобільності у майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у процесі професійної підготовки, уходять лише 5 (с. 129). Уважаємо, що зазначені серед компонентів методологічного забезпечення у структурно-функціональній моделі формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці принципи освіти (с. 125) не є вичерпними, а думка дисертантки, висловлена на с. 129 вимагає аргументації.

5. Експериментальна структурно-функціональна модель формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів із міжнародних відносин у професійній підготовці, подана у підрозділі 2.3, по суті, є універсальною і може бути використана щодо формування академічної мобільності інших фахівців, що варто було б відзначити у роботі як позитивне досягнення.

6. У підрозділах 3.2, 3.3 дисертантка подає результати дослідно-експериментальної роботи, опрацьовані за допомогою методів математичної статистики, які доводять ефективність запропонованої технології. Як побажання, наголосимо на доцільності наведення конкретних фактів, які демонструють її ефективність: кількість студентів, які взяли участь у програмах академічної мобільності, міжнародних науково-дослідницьких проєктах тощо.

7. На нашу думку, потребує вдосконалення стиль тексту висновків до розділів, який є досить розлогим, оскільки має схильність до деталізованої констатації фактично проведеної роботи, а не логічних підсумків, зроблених на основі результатів дослідження.

8. У Перелік умовних позначень (с. 18-19) винесено низку вживаних далі автором аббревіатур на позначення відповідних понять. У тексті дисертації слід було оперувати цими умовними позначеннями або подати аббревіатуру у дужках після першого згадування. Подекуди у тексті використовуються певні терміни повністю (наприклад, заклад вищої освіти), тоді як деякі не винесені у Перелік (наприклад, М(Ф)ЗВО на с. 192).

9. Текст дисертації та автореферату має деякі технічні, стилістичні та мовностилістичні неточності.

Зазначені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, оскільки мають переважно дискусійний характер.

8. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам Присудження наукових ступенів. Рецензована робота Скирди Тетяни Сергіївни «Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин у професійній підготовці» є самостійною, завершеною науковою працею, яка виконана дисертанткою самостійно у вигляді спеціально

під отовленого рукопису, містить наукові положення та висновки, сукупність яких кваліфікується як вагомий внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти.

Дисертаційне дослідження Скирди Тетяни Сергіївни «Формування академічної мобільності майбутніх бакалаврів з міжнародних відносин у професійній підготовці» за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та розв'язанні проблем, практичною значущістю відповідає вимогам пп. 9, 11-13 чинного «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ за № 656 від 18.09.2015, за № 1159 від 30.12.2015, за № 567 від 27.07.2016 р.), що дає підставу для присудження Скирді Тетяні Сергіївни наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
кандидат пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Київського національного університету
технологій та дизайну

Я. В. Абсалямова

Підпис

засвідчую

Зав. КАНЦ

Я. В. Абсалямова